

Mt 4:1-11, Exodus 14:1-14

Bratři a sestry, začalo nám postní období. Popeleční středa je pro mnohé křesťany příležitostí tento čas zahájit bohoslužbou a pohledným obrázkem na čele. Pamatuji se na léta v Olomouci, když jsem až hrdě procházel kolem svých univerzitních soukmenovců cestou ze „Sněženky,“ ze studentské bohoslužby s tímto obrázkem, či spíše snad podivným cejchem na čele (obr.)! Ptejte se, lidi! Rád vám to vysvětlím pointu. Čiňte pokání! Prach jsi a v prach se obrátíš! Taková má vlastně roztomilá pýcha...

A postní období se někdy takto stává možná pěkným tradičním, ale zároveň strojeným, někdy vynuceně trýznivým, někdy trapným vyhýbáním se lednic plných masa či regálů se sladkostmi krásně pravo- či levotočivým širokým obloukem. A našemu pravověří se kladou na mysl myšlenky, že přece ta naše evangelická svoboda nás vyvázala z povinností a obřadností katolické církve. Koneckonců naši předkové se často odlišovali (a snad proto byli udáváni) tímto, že totiž posty ve středu a pátek, na Velký Pátek apod. nedrželi.

A přece půst nebude to hlavní, co nás dnes bude zaměstnávat. Ale možná právě ta naše svoboda. A také spíše ta naše poušť (obr.), kam onen půst ovšem přirozeně náleží. Poušť hledání, zmatků, podivných vizí, pokušení, beznaděje. Poušť či pustinu, kde se člověk chytí jen suchého stébla trávy, vyschlého pichlavého keře jako reliktu života, který jej nakonec stejně odkáže k další bolesti! Snad každý z nás někdy něco z této pouště zakusil.

Tedy k tomu, co jsme četli.

Ježíš od řeky Jordán, kde přijal od Jana křest a hlas z nebe o něm prohlásil že je vyvoleným Božím Synem. A s tímto poselstvím Ježíš vyrazil na poušť. Tak jako Izrael před léty. Nesl s námi i ji. I když je Syn Boží. Nebo právě proto. Právě tehdy, když mnohé dostáváme, začínají místo radosti problémy a pokušení.

A vlastně nikam nevyrazil. Duch jej vyvedl. Ježíš je vyveden na poušť, tam si vše ztěžuje postem. 40 dní tak jako Mojžíš, než vyšel na Choréb a přijal od Hospodina velké věci se upíná k Hospodinu. Tady ale na rozdíl od slavných dějin Izraele Ježíš nepřijímá nic než to, kým je. Tedy jen On sám je hodnota. Zjevení samo. Spolu s ním taky samota, snad ticho a jistě hlad. K tomu se přidá ještě ďábel. A Ďábel, Diabolos, doslova pomlouvač či jak ve třetím verši čteme Pokušitel, Zkoušející, začíná: *Ty seš ten Syn Boží? Jestli ano, pak to dokaž! Předved se! Tak kde začneme. Koukám, že jsi už docela dlouho nejedl, co? Pročpak? Smůla, že tady nic neseženeš, ale když seš ten Syn Boží, tak to je o Tebe hezky postaráno! Poručíš a je! Tak poruč a jez! Třeba tenhle šutr by byl dobrej chleba borovskej!* Ježíš, ale nepřistupuje na ďáblůvu hru, A používá Písmo, aby ďábla odpálkoval. Má hlad, ale prioritou je jasná. Jsou věci větší a důležitější. Nejen chleba, ale i to slovo, které vychází z Božích úst. Hlad ho svírá, ale on je svobodný, dovede říct „ano“ i „ne“. V tomto případě jasně „ne“! Dovedeme tohle my? Jsme skutečně svobodní? Dovedeme říct tváří v tvář ďáblu „ne“ – i když jde vlastně o věci tak (jak tělo naznačuje pudy) důležité a vlastně nutné? Nepohrdáme za kus žvance svou duší?

Pak ďábel mění taktiku. *Jo, ty se chceš vlastně ukázat! Světec, co nej! Hustý. Předved se. Ukaž se. Tady vylez na kostel. Božímu Synu se přece nic nestane! Toho všichni na rukou musí nosit. Je to v Bibli! Předved, kým jsi, jsi-li teda vůbec někým!* Ďábel používá Bibli, to je úleva! A ta nelže! Proto od této chvíle, koho uvidíte s bibli v ruce, věřte mu, nejlépe těm mocným, kteří brání naše křesťanské hodnoty! A „praktikují“ mši...A kteří berou Bibli doslova! Žádné šimrání ušních boltců. Ber to vážně, vážně! Tak ty pochybuješ?!

Ježíš se ale nenechá oblnout ďábelským fundamentalistou - z Bible s trochou snahy přece vytáhnete všechno. Nepotřebuje spektakulární show, aby někomu něco dokazoval, ví, kým je a ví že Boží způsoby jsou jiné, že Bůh sebou nenechá manipulovat. A že zjevné výkony, úspěchy, prestiž, bohatství a sláva nemusí odrážet Boží přízeň. A naopak ty zjevné strasti,

neznamenají Boží odstup a prokletí. Sama poušť i sám Ježíšův život to dokládají. Tedy znovu s Písmem v ústech Dábla posílá pryč.

Ten se ale nenechá. Vynechává už otázku po jeho identitě a jde na to zhurta, k jádru – tedy znovu k identitě. Na velké obrazovce mu ukáže všechny mocipány, řka: *tohle jsem já, to je mi dáno! Já tomu tady velím, CEO celého světa. Hod' mi tam jeden lajk, nebo nám to tu podepiš, uznej to a já ti to dám pod palec. Chceš dělat dobrý věci. Beru. Ty ale nejsi nikdo, ale se mnou můžeš svoji vizi uskutečnit!* Některým lidem světovláda snad imponuje, běda! Pro nás „obyčejné“ jednotlivce i skupiny, ale platí stejné pokušení mocí, byť jí člověk může v posledku dokázat mnoho dobrého. I církev prošla tímhle pokušením v dějinách v dostatečné míře. A mnohokrát dostatečně selhala, z čehož se dodnes nemůže vzpamatovat. Vždyť jsme to přece mysleli dobře! Ale my dnešní poučení křesťané to děláme taky, abychom určitými dílčími tématy poměřovali, zdali ten či onen kandidát je dobrý... A jsme ochotni k prakticky jakýmkoliv kompromisům, jen když zvítězí ta či ona dílčí křesťanská hodnota... Je to klam.

Đábel úhrnem vybízí Ježíše k tomu, aby projevili čím je, aby si nárokoval svůj majestát a benefity a práva z něj plynoucí! Je přece dobré si ulevit, když nám něco nevychází. Je přece přirozené, že jako Boží děti máme nárok na to či ono! A když to nemáme, když pomoc nepřichází, pojďme tomu naproti! Ježíš ale ukazuje skutečnou identitu Božího člověka, Božího Syna/syna. On jasně dokládá, co to znamená, co ne a jak si to uchránit.

A je třeba zároveň dodat, že ve svém odchodu na poušť nekáže útěk před hmotou, světem, zbědovanou a truchlivou tvář jako životní program. Sám se přece do světa navrácí, a nakonec pro lidi kolem ty chleby rozmnoží, na svatbě z vody udělá víno, aby se svatba ubírala dobrým směrem pod vlivem... Učí nás svobodě. Jak nakládat s tím, co je nám lidem jako svobodným bytostem, synům Božím, dáno do vínku. Že totiž člověk se nestane svobodným a jak ukazují další řádky třeba v blahoslavenstvích, ani šťastným, pakliže tu svobodu začne hledat jinde než u jejího zdroje. Proto půst, proto poušť, proto zkoušky a pokušení. Tady si člověk uvědomí, že všechno, co má, čím je v posledku pokoušen má svůj zdroj, kterým ale člověk sám či cokoliv jiného není. Že je ve všem a vždycky závislým tvorem. Že každý nádech, výdech, každý krok, každé sousto, dobrá rada, blízký člověk, to vše přichází jakoby zvenku. A logickým řetězem musí dojít až k tomu, že na počátku bylo Slovo. Slovo, které stvořilo vše, včetně mě. A klade mi otázky, jak se zachovám. Pouští a půstem pouštím všechno, abych si uvědomil realitu, do které jsem postaven. To je pokání a obrácení. Ježíš to vyjadřuje obrazem malého dítěte, takto vypadá naše realita. Jsme jako na poušti bezbranní a dokonale odkázání na pomoc zvenku, která ovšem přichází! Od Otce: proto jsi-li Syn Boží. A proto takto Ježíš začíná svoje působení: Čiňte pokání a věřte evangeliu! A takto Ježíš počíná svoje blahoslavenství: blaze chudým duchem, těm, kteří si pouze uvědomili svoji realitu. A těm říká, že jsou šťastní. To je poselství pouště. Poselství naší bezbrannosti a skutečné závislosti, která je naší svobodou. Totiž, že jsme děti a že jako děti pocházíme od Otce a bez Něho nemůžeme v té poušti světa nic. Ale s ním je nám dáno všechno. Poušť jako místo, kde můžeme dojít svobody v setkání s pravdou. A kde může na základě poznání naší vlastní identity a našeho stavu odmítnout Božím slovem všechnu nesvobodu. Všechny falešné Bohy mamonu, prestiže či moci.

Ale nejde tu jenom o záležitost poznání a uvědomění či nějakého upjatého akademického rozumování. Martin Luther mluvil o tom, že to, co z nás dělá teology jsou v posledku tři věci. K *modlitbě* jako odpovědi na Boží slovo, *rozjímání* nad ním přidává...*pokušení, zkoušky*... Boží slovo, které si nesl Kristus od Boha na poušť, o něm rozvažoval a jej užíval, když přišla poušť se všemi svými pokušeními, teprve tehdy se osvědčilo. Teprve v praxi života. Tedy poušť jako teologická disciplína, disciplína duchovního života, cvičení. Místo kde se dostáváme dál, kde rosteme.

A chci zdůraznit to, co vlastně všichni víme, že tahle poušť postní doby možná daleko spíš nepřichází často naší cílenou snahou, ale že přichází sama, jak jde život. Samota, suchopár,

hlad po to či onom co bychom chtěli, ale nemáme. Po někom, kdo byl a už není. Nebo nikdy nebyl. Těžko v tom hledat cokoliv dobrého. Ježíš tuhle cestu podstoupil dobrovolně. A ukázal, že když nic jiného, že to jde zvládnout. A že tam, kde nic není, tam je naděje na nový život. Jako když Bůh na počátku z té pustiny stvořil tenhle svět. Kde nic není, jen poušť a pustina, jako na počátku, tam se jistě zrodí nový život. Jako když ze země začne klíčit nový život, jak si připomínáme o svátcích jara... Tedy Velikonocích, kde slavíme přesně tohle. Že z pouště vzešel nový život. Z ní vzhází svoboda. Vytrvejme. Je to ještě daleko, ale k tomu se upínejme.

Tady bych mohl skončit. Ale dovolte mi ještě rozvést onu svobodu z druhé stránky. Té opačné...

Jak pak vypadá ona nesvoboda? Izrael úpěl v otroctví, ze kterého jej Hospodin vyvádí. A vidíme tedy, že téma svobody je v Písmu ústřední. A zároveň děsivé! Neboť je to Bůh, kdo zde zatvrzuje Faraonovi srdce. V knize Izajáš pak zaznívá podobné v souvislosti dokonce se samotným Izraelem a evangelisté to pak opakují i v situaci Ježíšova působení... Jakápak tedy svoboda? Je to tedy jen zlý faraon, ale přesto: nejsme jen v očích Hospodina jen jakési hříčky, z nichž jedni jsou předurčení k záhubě, druzí k vykoupení? Jaká v tom je logika? A hlavně spravedlnost? Můžu se radovat jako vykoupený ze zkázy druhých v metafyzické Boží hře jménem život? A jak může nést člověk zodpovědnost, ta to co neovlivní?

Mluvili jsme o svobodě, že poušť je místem proměny, setkání se sebou samým, se svými démony, ale i se svoji pravou identitou Božích dětí. Svobodných Božích dětí, kteří nepotřebují nic než Boha samotného, který je sám jejich zdrojem, ať už chceme nebo ne. Zde ale vidíme faraona, pána nejmocnější říše tehdejšího světa. Říše, která už tehdy platila za tisíciletou, jejíž monumenty již tehdy zrcadlily a dodnes zrcadlí její majestát. Faraon sám skvěl titulaturou syna Božího. Vládce všech čtyř světových stran. Jistě mu není zatěžko vykonat téměř cokoliv. Málokoho můžeme považovat za svobodnějšího. Ale chyba lávky. Byl to on, kdo zavedl svoji zemi do nevidaných pohrom. Sám se zamotává do své zatvrzelé zpupnosti, svých vlastních představ. Jako když člověk zkusí jednou nějakou drogu, jednou dvakrát... a zas... a pak si člověk nemůže pomoci... Je takový člověk svobodný, když bez nikotinu, flásky v posteli neusne? Takový člověk si už většinou sám nepomůže... Je otrokem svých bohů, pudů... čehokoliv... Ale ze života snad další příklad, ... Tak třeba lež na sebe nabaluje nové a nové až dá člověku velké úsilí, aby se celá propracovaná konstrukce lži, polopravd a vytáček nerozpadla. Vztáhněme si to ale na třeba na firmu či samotný stát... Nenapadá vás, jaké mohou mít lži na takové úrovni důsledky? Tu a tam někdo prohlédne, že císař je nahý, že nové šaty se i přes poslední módu nepovedly. Méně často se ale tento ozve. Tady to nemusí totiž skončit vyhazovem, ale něčím daleko horším. Psychologie minulého století zkoumala jev nazývaný konformismus. Teď se o tom bavíme se studenty v souvislosti s druhou světovou válkou, historickou vinou, s hodnocením zodpovědnosti za hrůzy páchané na milionech obětí nacistickým Německem. Úvodní teze by se dala vyjádřit slovy, že každý nese za své jednání zodpovědnost, protože je svobodný, může se rozhodnout tak, či onak. A přece... Možná jste viděli pokusy, kde se dokazoval fenomén konformity. Když sebehloupejší činnost dělá dostatečný počet lidí, člověk se přizpůsobí, bez ohledu na absurdnost dané věci. A jak snadno!¹ Milgramův experiment zase prokázal, že autorita dlící nad námi má neskutečnou moc, s kterou může dovedně pracovat – tak pod vedením vědeckých autorit, kteří brali za experiment zodpovědnost, mohli frekventanti experimentu doslova zabít před svými očima elektrickým proudem najaté herce, kteří seděli na jakémsi elektrickém křesle a postupně jim bylo přidáváno napětí až do velmi vysokých dávek na základě jejich neúspěšných odpovědí. Jasně. Fake. Atrapa. Ale pak spíše chápete, jak otcové od rodin sic nezabíjeli přímo, ale jakožto prostí úředníci plnící formuláře o bytí a nebytí jiných, vždyť přece sami nikoho nezabíjí. A plní rozkazy. Mašinfirerové vezli do koncentráků v dobytčácích tisíce židů. Ale vždyť přece

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=o8BkzvP19v4>

nikoho nezabýváme. Pravda, tu špinavou práci nakonec udělá někdo bez svědomí a kouska citu. Tak jsem to dostal, Tak to udělám. Hoši nad náma vědí, co dělat. A hlavně to není moje zodpovědnost...

To jsme my. Lehce ovlivnitelní človíčekové podléhající určitým biologickým nastavením. Jsme tedy vůbec svobodní? Rabbi Sacks pak třeba v těchto souvislostech vyjadřuje, že to byl dle jeho mínění důvod, proč Abraham opustil otcovský dům kdesi v Mezopotámii. Prostě potřeboval odstup, vyjít z těch zažitých konvencí, zvrácených struktur, molochu konformismu a špatných autorit. Potřeboval získat odstup. A nový pohled na věc. A poušť postního období i našich životů nám tohle může dovolit. Jít trochu stranou a poodstoupit.

Egypt byl jistě pozoruhodná civilizace, ale nakonec ji dohnaly právě hodnoty, na kterých stál. Uminění faraonové, kteří přijali tu výzvu stát se pány světa a do svých pařátů brali vše, pro svou marnou slávu stavěly největší monumenty, jaké do té doby a ještě dlouho potom lidé postavili. Bez milosti zotročili pro tuto stavbu svoje vlastní lidi, kteří sice otroky v pravém smyslu nebyli, ale...taková velká pyramida v Gíze je výmluvná. *Na základě desetihodinového pracovního dne bylo spočítáno, že jeden obří blok kamene vážící přes tunu by musel být na místo dopravován každé dvě minuty každý den po dobu dvaceti let.*² Sláva a prestiž božích synů stály mnoho. A faraon našeho příběhu nebyl výjimkou. Postupně se stal otrokem svých vlastních hodnot. Člověk se stal jen prostředkem dávných tradic a velkodušných idejí. Možná dobře míněných. Čteme, že faraon pětkrát zatvrdil svoje srdce, když na Egypt dopadlo pět ran od Hospodina. Pak už čteme, že to byl Bůh, kdo zatvrzuje. Boží syn se stal otrokem, tím že z otroků dělal jiné. To je to nejhorší. A čteme o tom třeba i v NZ zákoně, když nás Bůh vydá sobě samým. To je ten Boží hněv, ve kterém Hospodin sám říká: Buď vůle tvá... Egypt v čele s faraonem bitvu o svou svobodu prohrál. Izrael nakonec v poušti také mnoho nepředvedl. Až ten Kristus Pán. A v něm můžeme i my!

1. Berme tuhle postní dobu ne jako asketickou, nucenou snahu zavděčit se okolí, něco Bohu či sobě dokázat, ale jako možnou inventuru toho, zdali jsme vlastně svobodní. Od vášní, hněvu, smutku, všelijakých závislostí na tom či onom... Pusťte to, co Vás svazuje, řekněte jako Boží děti s Písmem v ústech ďáblu ne. Učte se být svobodnými ve své dětské závislosti na Bohu.
2. Možná stojí za to změnit perspektivu, změnit aspoň na čas náš běžný chod, získat odstup od naší každodennosti. Vyjít obrazně ze stereotypu na poušť. Třeba i z té pouště všední. Víc se modlit? Číst Písmo? Udělat si čas na lidi, na které přes rok zapomínám? Odpočinout si? Nepustit si Netflix? Udělat něco, co se nechce, cvičit se ve svobodě (Bonhoeffer).
3. Postní doba a poušť tohoto světa varování i naděje, že ti domnělí synové Boží, kteří vládou světu snad úspěšně bez skrupulí svévolí a bezprávím, jsou sami otroky. Nad nimi stojí Boží soud. Jejich svět neobstojí.
- 4.

² <https://www.rabbisacks.org/covenant-conversation/vaera/freewill/>